

קורס 290.3478: סמינר מחקר איכותני

מפגש אחיות ואחים עם נושאים רגישים: מחקר איכותני

שנה ד', סמסטר א', תשע"ה 2015/2014

יום א' 14-16

מרצה: ד"ר הדס גולדבלט

חדר 806, קומה 8 מגדל אשכול

טלפון: 8288665-04 (חיוג מתוך האוניברסיטה: 8665)

שעות קבלה - בתיאום מראש עם המרצה

דוא"ל: goldblat@research.haifa.ac.il

א. רקע הסמינר ומטרותיו

- החוקר בשיטת מחקר איכותני מתעניין במשמעות שאנשים נותנים לעולמם ולחוויותיהם, ובאופן בו הם מתארים ומפרשים חוויות אלו בהקשר אישי, בין-אישי ותרבותי. מטרת הסמינר לחשוף את הסטודנטים לעקרונות המנחים של סוג מחקר זה בתחום הבריאות, לאפשר להם לזהות את נקודות המוצא שלהם כחוקרים וכאנשי מקצוע, להתנסות בתהליך תכנון וביצוע מחקר איכותני ובכתיבת דו"ח מסכם של ממצאיו.
- הסמינר יעסוק בהיבטים האישיים והבין-אישיים של חווית המפגש של אחיות ואחים עם נושאים רגישים במפגש הטיפולי.

ב. יעדי הסמינר

- להכיר הנחות יסוד ומושגים תיאורטיים עליהם מתבססת הפרדיגמה האיכותנית, תוך הבאת דוגמאות מעולמות תוכן רלוונטיים למקצועות הבריאות בכלל, וסייעוד – בפרט.
- לפתח חשיבה מחקרית על-פי עקרונות הפרדיגמה האיכותנית.
- לזהות ולבחון באופן רפלקטיבי ערכים אישיים ותרבותיים, תפיסות אישיות ומקצועיות ולהבין כיצד היבטים אלו מעצבים את זהות החוקר והתנהגותו בעת המפגש עם משתתפי המחקר.
- ללמוד לתכנן ולבצע מחקר איכותני לשלבו.
- לרכוש מיומנות לביצוע ראיונות עומק איכותניים.
- ללמוד לבצע ניתוח תוכן איכותני של ראיונות עומק.
- לכתוב דו"ח מחקר איכותני (עבודה מסכמת).

במהלך הקורס הסטודנטים יוכשרו לבצע מחקר בשיטה איכותנית, ויתנסו בשלבים שונים של המחקר, כולל:

1. גיבוש נושא למחקר
2. פיתוח יכולת רפלקטיבית כחוקרים
3. סקירת ספרות
4. העלאת שאלת מחקר
5. תכנון מערך המחקר
6. איסוף נתונים וניתוחם
7. פיתוח רגישות לסוגיות אתיות במחקר
8. הסקת מסקנות ודיון בהשלכות המחקר
9. הצגת המחקר בעל-פה ובכתב

ג. מבנה הסמינר

- היקף הסמינר הוא: 2 שעות סמסטריאליות שנתיות
- הסמינר יכלול הרצאות עיוניות, דיונים, תרגול התנסויות אישיות וקבוצתיות ומטלות בית.

ג. מטלות

1. חובת נוכחות סדירה והשתתפות פעילה בשיעורים
2. קריאת הספרות המקצועית הרלוונטית לנושאי הלימוד
3. הכנת המטלות השונות שיינתנו במהלך הקורס

ד. הרכב הציון בסמינר

ציון "עובר": 60%. יש להשיג לכל הפחות ציון "עובר" עבור כל אחד ממרכיבי הציון בקורס.

הציון יינתן על-פי המפתח הבא:

- הצגת סקירת ספרות והגשת הצעת המחקר בכתב (בסיום סמסטר א') - 15%
- הגשה בכתב של שאלות למדריך הראיון (שיעור 12) - 5%
- ביצוע ארבעה ראיונות עומק, תמלולם והגשתם למרצה בזמן שייקבע - 10%
- עבודת מסכמת (בסיום שנת הלימודים) - 65%
- עמידה במטלות בזמן והתרשמות המרצה מהשתתפות פעילה (לאורך כל הסמינר) - 5%

תכנית סמסטר א'

הערות: (1) ייתכנו שינויים בתכנית בהתאם להתקדמות הסמינר
(2) תכנית סמסטר ב' תינתן בנפרד

השיעור	תאריך	נושא / מטלה
שיעור 1	26.10.14	המחקר האיכותני - מבוא
שיעור 2	2.11.14	המחקר האיכותני / בחירת נושאי המחקר/ חלוקה לקבוצות עבודה בזוגות/ שלשות
שיעור 3	9.11.14	רפלקסיביות
שיעור 4	16.11.14	מערך המחקר ותכנונו / הגדרת שאלת המחקר
שיעור 5	23.11.14	בניית סקירת ספרות
שיעור 6	30.11.14	סקירות הספרות בנושא המחקר: הצגות על-ידי סטודנטים
שיעור 7	7.12.14	בניית מדריך ראיון
שיעור 8	14.12.14	בניית מדריך ראיון – הגשת שאלות למדריך הראיון
	21.12.14	חופשת חנוכה
שיעור 9	28.12.14	ראיון עומק חצי מובנה
שיעור 10	4.1.15	ראיון עומק חצי מובנה
שיעור 11	11.1.15	הכנה ליציאה לאיסוף הנתונים: כל סטודנט/ית מתבקש/ת לראיין ארבעה משתתפים למחקר
שיעור 12	18.1.15	התרשמות מהראיון הראשון ומשוב
שיעור 13	25.1.15	הגשת משוב בכתב + דיון + הכנה לקראת עריכת ראיון שני

תכנית סמסטר ב'

השיעור	תאריך	נושא / מטלה
שיעור 1	15.3.15	סקירת הסמסטר, משוב על הצעת המחקר והצגת העבודה המסכמת
שיעור 2	22.3.15	ניתוח נתונים
שיעור 3	29.3.15	ניתוח נתונים וכתבת פרק הממצאים
	5.4.15	
		חופשת פסח
שיעור 4	12.4.15	פגישה בקבוצות עבודה
שיעור 5	19.4.15	פגישה בקבוצות עבודה/ הגשת טיוטת פרק הממצאים
שיעור 6	26.4.15	הבטחת איכות המחקר
שיעור 7	3.5.15	פגישה בקבוצות עבודה
שיעור 8	10.5.15	פגישה בקבוצות עבודה
שיעור 9	17.5.15	כתבת פרק הדיון
	24.5.15	
		חופשת שבועות
שיעור 10	31.5.15	פגישה בקבוצות עבודה
שיעור 11	7.6.15	פגישה בקבוצות עבודה/ הגשת טיוטת פרק הממצאים
שיעור 12	14.6.15	שיתוף משתתפים בממצאי מחקר וסיכום הקורס

העבודה המסכמת

- העבודה המסכמת תוגש עם סיום שנת הלימודים.** העבודה תתבסס על נושא המחקר ועל ניתוח ראיונות העומק, ותיכתב בזוגות/שלושות שייקבעו בכתה בתחילת סמסטר א'.
- חלקה הראשון של העבודה יתבסס על הצעת המחקר שתוגש בסיום סמסטר א'.
 - אורך העבודה המסכמת לכל היותר 20 עמודים (לא כולל רשימה ביבליוגרפית ונספחים), המודפסים ברווח כפול.
 - העבודה תהיה כתובה כמקובל בחיבור מדעי (תקציר, רקע, שיטה, ממצאים, דיון ורשימת מקורות מסודרת לפי כללי ה-APA מהדורה ששית - 2010).
 - יש למסור את עבודת הסיכום מודפסת. בנוסף, יש לשלוח למרצה את עבודת הסיכום ואת תמלול הראיונות בדוא"ל.
 - מועד הגשת העבודה ייקבע ביחד עם הסטודנטים במהלך סמסטר ב'. **בכל מקרה, יש להגיש את העבודה עד תחילת יולי 2014.**
 - הנחיות מפורטות לכתבת העבודה יינתנו בסמסטר ב'.

ה. נושאי הקורס ורשימת מקורות לקריאה על מחקר איכותני

• הערה: חומר קריאה על הנושא הספציפי של המחקר ייארף על-ידי הסטודנטים

נושא ראשון: העקרונות הפילוסופיים והמתודולוגיים המייחדים מחקר איכותני

צבר בן-יהושע, נ' (2001). מבוא: ההיסטוריה של המחקר האיכותי, השפעות וזרמים. בתוך נ. צבר בן-יהושע (עורכת), *מסורות וזרמים במחקר האיכותי* (עמ' 13 - 28). לוד: דביר.

*שקדי, א' (2003). *מילים מנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום*. תל-אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב.

פרק 1: הנחות המחקר האיכותני-קונסטרוקטיבי, עמ' 23 - 36.

Creswell, J. H. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (2nd. ed.). Thousand Oaks, CA: Sage. **H61.C73 2007 (שמורים)**

*Finlay, L., & Evans, K. (2009)(Eds.). *Relational-centered research for psychotherapists: Exploring meaning and experiences*. Chichester, UK: John Wiley & Sons.

RC337.F56 2009

Ch. 2: Competing qualitative research traditions, pp. 13-27

Ch. 3: Embodied co-creation: Theory and values for relational research, pp. 29-43.

*Mayan, M. J. (2009). *Essentials of qualitative inquiry*. Walnut Creek, Ca: Left Coast Press. **GN345.M395 2009**

Chapter 1: Introduction to qualitative inquiry, pp. 9-21.

Chapter 2: Theory and method, pp. 22-33.

• תהליכים אישיים שחווה החוקר האיכותני במהלך המחקר – רפלקסיביות

*King, N., & Horrocks, C. (2010). *Interviews in qualitative research*. London, UK: Sage. **H61.28.K56 2011**

Ch.4: Reflexivity and qualitative interviewing, pp. 125-141.

Sharma, S., Reimer-Kirkham, S., & Cochrane, M. (2009). Practicing the awareness of embodiment in qualitative health research: Methodological reflections. *Qualitative Health Research, 19*, 1642-1650. doi: 10.1177/1049732309350684

Sword, W. (1999). Accounting for presence of self: Reflections on doing qualitative research. *Qualitative Health Research, 9*, 270-278. doi: 10.1177/104973299129121839

*Tufford, L., & Newman, P. (2010). Bracketing in qualitative research. *Qualitative Social Work, 11*, 80-96. doi: 10.1177/1473325010368316

• מחקר רגיש תרבות

- *Sobo, E. J. (2009). *Culture and meaning in health services research: A practical field guide*. Walnut Creek, CA: Left Coast Press. GN296.S597
Ch.2: Why focus on stories? Pp. 43-54

נושא שני: תכנון מחקר איכותני: מטרות, שאלות המחקר, מדגם מחקר איכותני, תיקוף ומהימנות

שקדי, א' (2003). מילים מנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום. תל-אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב.

* פרק 2: פרספקטיבה מושגית, שאלות המחקר ועיצוב המחקר, עמ' 37-54.
* פרק 13: סטנדרטים של איכות המחקר, עמ' 227-242.

Abrams, L. S. (2011). Sampling 'Hard to Reach' populations in qualitative research : The case of incarcerated youth. *Qualitative Social Work*, 9, 536-550.
doi: 10.1177/1473325010367821

Curtisa, S., Geslerb, W., Smitha, G., & Washburnb, S. (2000). Approaches to sampling and case selection in qualitative research: Examples in the geography of health. *Social Science & Medicine* 50, 1001-1014.
[http://dx.doi.org/10.1016/S0277-9536\(99\)00350-0](http://dx.doi.org/10.1016/S0277-9536(99)00350-0)

*Holloway, I., & Wheeler, S. (2002). *Qualitative research in nursing* (2nd ed.). Oxford, Great Britain: Blackwell. RT81.5.H65 2002
pp. 250-265.

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Rolfe, G. (2006). Validity, trustworthiness and rigour: Quality and the idea of qualitative research. *Journal of Advanced Nursing* 53, 304–310.
doi: 10.1111/j.1365-2648.2006.03727.x

*Tracy, S. J. (2010). Qualitative quality: Eight "Big-Tent" criteria for excellent qualitative research. *Qualitative Inquiry*, 16, 837-851.
doi:10.1177/1077800410383121

נושא שלישי: מאפיינים אתיים ודילמות במחקר איכותני; מחקר על אודות נושאים רגישים

דושניק, ל' וצבר בן-יהושע, נ' (2001). אתיקה של המחקר האיכותני. בתוך נ. צבר בן-יהושע (עורכת), מסורות וזרמים במחקר האיכותני (עמ' 343-368). לוד: דביר.

עזר, ח' (2010). המחקר הנרטיבי כאמצעי להעצמת החוקר. בתוך ר' תובל-משיח וג' ספקטור-מרזל (עורכות), מחקר נרטיבי: תאוריה, יצירה ופרשנות (עמ' 221-247). ירושלים: הוצאת הספרים ע"ש מאגנס.

*קרניאלי, מ' (2010). יחסי מספר-חוקר במחקר הנרטיבי: למי שייך הסיפור? בתוך ר. תובל-משיח וג' ספקטור-מרזל (עורכות), מחקר נרטיבי: תאוריה, יצירה ופרשנות (עמ' 177-196). ירושלים: הוצאת הספרים ע"ש מאגנס.

מאפיינים אתיים ודילמות במחקר איכותני; מחקר על אודות נושאים רגישים - המשך

- Anderson, D. G., & Hatton, D. C. (2000). Accessing vulnerable populations for research. *Western Journal of Nursing Research*, 22, 244-251. doi: 10.1177/01939450022044386
- Dickson-Swift, V., James, E. L., Kippen, S., & Liamputtong, P. (2006). Blurring boundaries in qualitative health research on sensitive topics. *Qualitative Health Research*, 16, 853-871. doi: 10.1177/1049732306287526
- Dickson-Swift, V., James, E. L., Kippen, S., & Liamputtong, P. (2007). Doing sensitive research: What challenges do qualitative researchers face? *Qualitative Research*, 7, 327-353. doi:10.1177/1468794107078515
- *Dickson-Swift, V., James., E. L., Kippen, S., & Liamputtong, P. (2008). Risk to researchers in qualitative research on sensitive topics: Issues and strategies. *Qualitative Health Research*, 18, 133-144. doi:10.1177/1468794107078515
- *Finlay, L., & Evans, K. (2009)(Eds.), *Relational-centered research for psychotherapists: Exploring meaning and experiences*. Chichester, UK: John Wiley & Sons. **RC337.F56 2009**
Ch. 11: Relational Ethics, pp. 159-173.
- *Goldblatt, H., Karnieli-Miller, O., & Neumann, M. (2011). Sharing qualitative research findings with participants: Study experiences of methodological and ethical dilemmas. *Patient Education and Counseling*, 82, 389-395. doi:10.1016/j.pec.2010.12.016
- Richards, H. M., & Schwartz, L. J. (2002). Ethics of qualitative research: Are there special issues for health services research? *Family Practice*, 19, 135-139. doi: 10.1093/fampra/19.2.135

נושא רביעי: הראיון האיכותני: עקרונות ותהליך, ובניית מדריך ראיון עומק חצי-מובנה

שקדי, אי (2003). מילים מנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום. תל-אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב. פרק 4: שיטות איסוף נתונים, עמ' 69 – 80.

- *Bevan, M. T. (2014). A method of phenomenological interviewing. *Qualitative Health Research*, 24, 136–144. doi: 10.1177/1049732313519710
- DiCicco-Bloom, B., & Crabtree, B. F. (2006). The qualitative research interview. *Medical Education*, 40, 314-321. doi: 10.1111/j.1365-2929.2006.02418.x
- *Finlay, L., & Evans, K. (2009)(Eds.). *Relational-centered research for psychotherapists: Exploring meaning and experiences*. Chichester, UK: John Wiley & Sons. **RC337.F56 2009**
Ch. 7: The research encounter: Co-creating your data, pp. 87-106.

הראיון האיכותני: עקרונות ותהליך, ובניית מדריך ראיון עומק חצי-מובנה - המשך

*King, N., & Horrocks, C. (2010). *Interviews in qualitative research*. London, UK:

Sage. H61.28.K56 2011

*Ch.4: Carrying out qualitative interviews, pp. 43-60.

*Ch. 8: Reflexivity and Qualitative in interviewing, pp. 123-141.

*Manderson, L., Bennett, E., & Andajani-Sutjahjo, S. (2006). The social dynamics of the interview: Age, class, and gender. *Qualitative Health Research*, 16, 1317-1334.

נושא חמישי: ניתוח נתונים בשיטת המחקר האיכותנית

איילון, י' וצבר-בן יהושע, נ' (2010). תהליך ניתוח תוכן לפי תיאוריה מעוגנת בשדה. בתוך ל. קסן ומ. קרומר-נבו (עורכות), **ניתוח נתונים במחקר איכותני** (עמ' 359 - 382). באר-שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

*ליבלך, ע' ותובל-משיח, ר' (2010) בין השלם לחלקיו, ובין תוכן לצורה. בתוך ל. קסן ומ. קרומר-נבו (עורכות), **ניתוח נתונים במחקר איכותני** (עמ' 21 - 42). באר-שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

*שקדי, א' (2003). **מילים מנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום**. תל-אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב.

פרק 5: עקרונות ניתוח הנתונים, עמ' 93 - 110.

פרק 6: שלב א' של הניתוח: הניתוח הראשוני, עמ' 111 - 120.

פרק 7: שלב ב' של הניתוח: הניתוח הממפה, עמ' 121 - 141.

פרק 8: שלב ג' של הניתוח: הניתוח הממוקד, עמ' 143 - 153.

פרק 9: שלב ד' של הניתוח: הניתוח התיאורטי, עמ' 155 - 168.

שקדי, א' (2011) **המשמעות מאחורי המילים: מתודולוגיות במחקר איכותני – הלכה למעשה**. תל-אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב.
חלק שלישי: תהליכי ניתוח הנתונים, עמ' 340 - 527.

*Finlay, L., & Evans, K. (2009)(Eds.). *Relational-centered research for psychotherapists: Exploring meaning and experiences*. Chichester, UK: John Wiley & Sons.

RC337.F56 2009

Ch. 10: Analysis of data, pp. 145-158.

Kelly, T., & Howie, L. (2007). Working with stories in nursing research: Procedures used in narrative analysis. *International Journal of Mental Health Nursing*, 16, 136–144. doi: 10.1111/j.1447-0349.2007.00457.x

נושא ששי: כתיבת דו"ח מחקר איכותני

שלסקי, ש' ואלפרט, ב' (2007). **דרכים בכתיבת מחקר איכותני: מפירוק המציאות להבנייתה טקסט**. תל-אביב: מכון מופ"ת. פרקים 2, 3, 4, 6, 8.

Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (1990). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods* (3rd ed.). Boston: Allyn and Bacon. (Chapter 6: Writing it up, pp. 187-208).

המלצות לקריאה נוספת

• הערה חשובה: יש חומר עשיר באנגלית על מחקר איכותני בתחום הסייעוד!
לדוגמה:

- Band-Winterstein, T. (2012). Nurses' experiences of the encounter with elder neglect. *Journal of Nursing Scholarship*, 44, 55-62. doi:10.1111/j.1547-5069.2011.01438.x
- Goldblatt, H. (2009). Impact of caring for abused women on nurses' professional and personal life experiences. *Journal of Advanced Nursing*, 65, 1645-1654. doi: 10.1111/j.1365-2648.2008.04650.x
- Gramling, K. L. (2004). A narrative study of nursing art in critical care. *Journal of Holistic Nursing*, 22, 379-398. doi:10.1177/0898010104269794
- Isaksson, U., Graneheim, U. H., & Åström, S. (2009). Female caregivers' experiences of exposure to violence in nursing homes. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 16, 46-53. doi: 10.1111/j.1365-2850.2008.01328.x
- Ridge, D., & Ziebland, S. (2006). "The old me could never have done that": How people give meaning to recovery following depression. *Qualitative Health Research*, 16, 1038-1053. doi: 10.1177/1049732306292132
- Robinson Wolf, Z., & Rager Zuzelo, P. (2006). "Never Again" stories of nurses: Dilemmas in nursing practice. *Qualitative Health Research*, 16, 1191-1206. doi: 10.1177/1049732306292544
- Stone, A. M., Mikucki-Enyart, S., Middleton, A., Caughlin, J. P., & Brown, L. E. (2012). Caring for a parent with lung cancer: Caregivers' perspectives on the role of communication. *Qualitative Health Research*, 22, 957-970. doi: 10.1177/1049732312443428

3) המלצות לקריאת מאמרים ועבודות מחקר בעברית, שנעשו בשיטה האיכותנית

- כדי להתרשם מהן עבודות הכתובות בגישה של מחקר איכותני, כדאי לקרוא ספרים, מאמרים, עבודות דוקטורט ועבודות מ"א שנעשו בגישה זו. מצ"ב לקט של חומר קריאה בעברית. כל המקורות נמצאים בספריה.
- אברהם, נ' (2011). חוויותיהם של פרמדיקים במפגש עם אירועים קריטיים ועם מטופלים במצבים מאיימי חיים. עבודת גמר לקבלת תואר "מוסמך", אוניברסיטת חיפה.
- בן אדיבה, מ' (2013). טיפול ב"חי-המת": חוויית אנשי צוות סיעודי במפגש עם מטופל שנמצא במצב של מוות מוחי ובבישור הבשורה על כך לבני משפחתו. עבודת גמר לקבלת תואר "מוסמך", אוניברסיטת חיפה.
- בנד-וינטרשטיין, ט' (2006). פרספקטיבות של בני משפחה על חיים באלימות אינטימית לאורך שנים. עבודת חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה", אוניברסיטת חיפה.
- גולדבלט, ה' (2001). המשמעות שמעניקים מתבגרים לאלימות בין הוריהם. חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה", אוניברסיטת חיפה.

המלצות לקריאת מאמרים ועבודות מחקר בעברית, שנעשו בשיטה האיכותניות (המשך)

ויזל-שקד, נ' (2012). המפגש הטיפולי עם ילדים ובני נוער עם חולי נפשי או לאחר ניסיונות אובדניים, המתאשפזים במחלקת ילדים כללית: חווית הצוות הרפואי והסיעודי. עבודת גמר לקבלת תואר "מוסמך", אוניברסיטת חיפה.

זרביב, א. (2014). חווייתם של בוגרים צעירים שטיפלו בהורה אשר נפטר ממחלת סרטן (עבודת גמר לקבלת תואר "מוסמך"). אוניברסיטת חיפה.

סידס, ח' (2012). המשמעות שנותנות נשים יוצאות אתיופיה לחוויית הפגיעה המינית שעברו. עבודת גמר לקבלת תואר "מוסמך", אוניברסיטת חיפה.

פרקר, א' ופלד, ע' (2011). חוויית האמהות של נשים שנסחרו לתעשיית המין בישראל. חברה ורווחה, ל"א (1), 29-59.

קרניאל-מילר, א' (2006). בשורות רעות בגיל ההתבגרות: חוויית הבישור וההתבשרות על מחלה כרונית בעיני מתבגרים, הוריהם והרופאים. עבודת חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה", אוניברסיטת חיפה.

הצלחה וחווית לאימה אשתפת טובה לכולן!!